

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В УКРАЇНІ: ФІНАНСОВО-БЕЗПЕКОВІ АСПЕКТИ

STRATEGIC COMMUNICATIONS IN UKRAINE: FINANCIAL AND SECURITY ASPECTS

Остапенко І.О., к.ю.н.,
доцент кафедри правового забезпечення

Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Статтю присвячено висвітленню однієї з актуальних проблем щодо сучасного стану фінансово-безпекових аспектів стратегічних комунікацій в Україні. Досліджено рейтинг України у системі забезпечення фінансової безпеки порівняно з іншими країнами світу. Визначено поняття фінансової безпеки. Констатовано, що фінансова безпека є складною правовою категорією. З'ясовано, що в умовах глобалізації, розвитку цифрових технологій, широкого використання соціальних мереж, прискорення віртуалізації світу через пандемію COVID-19, швидкого поширення інформації та зростання рівня загроз в інформаційній сфері під час «гібридної» агресії відбувається активне впровадження стратегічних комунікацій. Визначено правоохоронні органи, які забезпечують фінансову безпеку країни. Встановлено, що під час здійснення як практичної, так і комунікаційної діяльності органи, котрі забезпечують фінансову безпеку, не функціонують як єдина система стратегічних комунікацій держави, координація між ними у деяких випадках потребує удосконалення. Вивчено результати соціологічного опитування щодо довіри громадян до інститутів суспільства та діяльності засобів масової інформації. Зазначено нове поняття «декомунікація». Виокремлено основні завдання щодо підвищення ефективності стратегічних комунікацій у сфері фінансової безпеки держави з метою сприяння цілісності суспільства, захисту інтересів держави, а також реалізації права громадян на отримання всебічної та якісної інформації. Обґрунтовано необхідність подальших наукових досліджень у зазначеній сфері. Наголошено на необхідності вдосконалення заходів взаємодії та координації суб'єктів фінансової безпеки між собою, з іншими міністерствами, державними установами, організаціями та громадянським суспільством з урахуванням нових деструктивних чинників, які впливають на фінансову безпеку.

Ключові слова: стратегічні комунікації, національна безпека, фінансова безпека, суб'єкти фінансової безпеки, комунікативна діяльність, інформаційна безпека.

The article is devoted to highlighting one of the current issues regarding the current state of financial and security aspects of strategic communications in Ukraine. The rating of Ukraine in the system of financial security in comparison with other countries of the world is investigated. The concept of financial security is defined. It is stated that financial security is a complex legal category. It was found that in the context of globalization, development of digital technologies, widespread use of social networks, accelerating the virtualization of the world through a pandemic COVID-19, rapid dissemination of information and growing threats in the information sphere during the "hybrid" aggression is the active implementation of strategic communications. Law enforcement agencies have been identified to ensure the country's financial security. It is established that during the implementation of both practical and communication activities, the bodies that ensure financial security do not function as a single system of strategic communications of the state, coordination between them in some cases needs to be improved. The results of a sociological survey on citizens' trust in public institutions and the activities of the media have been studied. The new concept of "decommunication" is indicated. The main tasks for improving the effectiveness of strategic communications in the field of financial security of the state in order to promote the integrity of society, protect the interests of the state, as well as the right of citizens to receive comprehensive and quality information. Substantiated further research in this area. The need to improve measures of interaction and coordination of financial security entities with each other, with other ministries, institutions, organizations and civil society by the state, taking into account the new destructive factors affecting financial security, was declared.

Key words: strategic communications, national security, financial security, financial security actors, communication activities, information security.

Постановка проблеми. Стратегічні комунікації в умовах збройної агресії набули особливого значення, зокрема у проблемних сферах діяльності держави. Однією з таких сфер є фінансова безпека держави, яка є складовою частиною національної безпеки. За даними Business Insider, Україна є державою з найбільш слабкою фінансовою безпекою, адже її економіка сильно постраждала під час минулої світової фінансової кризи [1, с. 5].

Сьогодні держава зіштовхується з великою кількістю зовнішніх і внутрішніх загроз, які негативно впливають на стабільність фінансової системи, стан національної валюти, економіки та не дозволяють повноцінно реалізувати загальнодержавні інтереси України. Це зумовлено анексією Криму, діяльністю незаконних збройних формувань на Сході України, економічною та політичною нестабільністю, а також інформатизацією та діджиталізацією багатьох процесів, пов'язаних із трансформацією економічних систем. Ускладнює зазначений факт слабкий діалог уповноважених владних інститутів із громадянським суспільством, адже державне управління не може бути організоване належним чином без існування комунікації. Тому питання створення сприятливих умов для забезпечення фінансової безпеки країни є однією з нагальних проблем сучасності, яка, безумовно, потребує вирішення та вимагає ефективної координації та взаємодії суб'єктів фінансової безпеки держави між собою, з іншими міністерствами, державними установами, організаціями та громадянським суспільством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження фінансової безпеки охоплюють широкі напрями наукового пошуку. Указаній проблемі присвячені наукові праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: О.І. Барановський, Я.А. Жаліло, М.М. Єрмошенко, М.В. Колеснікова, М.Ф. Криштанович, С.І. Лекарь, В.І. Мельник, В.І. Мунтян, І. Нікітенко, Е.А. Олейніков, В.А. Предборський, Г. Пастернак-Таранушенко, О.М. Резнік, В.К. Сенчагов, А.І. Сухоруков та ін. Незважаючи на велику кількість публікацій, праці майже не охоплюють вивчення аспектів стратегічних комунікацій у сфері фінансової безпеки.

Мета статті полягає у визначенні фінансово-безпекових аспектів стратегічних комунікацій в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова безпека є складною правовою категорією, яка характеризується розмаїттям трактувань щодо її змісту. Визначення фінансової безпеки завжди викликало полеміку серед науковців і практиків, їхні погляди не мають єдності.

Загалом під фінансовою системою прийнято розуміти: 1) захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; 2) достатній рівень фінансової незалежності, стабільності та стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників, що загрожують національним інтересам у фінансовій сфері; 3) здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [2, с. 12].

Стратегія економічної безпеки України визначила, що протягом останніх десяти років стан фінансової безпеки оцінювався як незадовільний, однак сьогодні констатує покращення відповідних показників для забезпечення виконання фінансовим сектором його функцій належним чином та успішного проходження кризи, викликаной пандемією гострої респіраторної хвороби COVID-19 [3].

Щороку посилюється вплив зовнішніх і внутрішніх загроз на рівень фінансової безпеки. В умовах глобалізації, розвитку цифрових технологій, широкого використання соціальних мереж, прискорення віртуалізації світу через пандемію COVID-19, швидкого поширення інформації та зростання рівня загроз в інформаційній сфері під час «гібридної» агресії відбувається активне впровадження стратегічних комунікацій, зокрема оптимізації та підвищення рівня продуктивності використання каналів комунікації, формування стійких механізмів взаємодії цільових аудиторій і комунікаційних каналів, а також системного моніторингу й аналізу інформаційного поля за результатами поширення стратегічного нарративу.

Велику роль у підвищенні фінансової стабільності держави відіграє налагодження комунікативної діяльності органами фінансової безпеки, тобто інформування громадян про діяльність відповідних суб'єктів і вільний доступ до якісних джерел інформації із забезпеченням рівня таємності визначеної інформації. На наш погляд, комунікація повинна бути одним із головних інструментів державної діяльності, оскільки саме через відсутність чіткого розуміння тих чи інших дій органів у сфері фінансової безпеки (посадових осіб), їхніх активів і промов виникає спотворена оцінка дійсності, плутанина, що зрештою призводить до порушень національної безпеки загалом.

Таким чином, формування і практична реалізація фінансово-безпекових аспектів стратегічних комунікацій передбачає здійснення комунікативної діяльності суб'єктами фінансової безпеки.

Серед всіх чинних державних структур, які забезпечують фінансову безпеку країни, особлива роль відводиться правоохоронним органам. Нормами чинного законодавства не визначено перелік суб'єктів, які забезпечують фінансову безпеку держави [4, с. 20].

За останні декілька років в Україні було створено кілька нових правоохоронних органів, покликаних безпосередньо забезпечувати фінансову безпеку держави. Так, на нашу думку, основними органами, що найбільше впливають на забезпечення фінансової безпеки України, є: Бюро економічної безпеки України, Державне бюро розслідувань, Національне антикорупційне бюро України, Національна поліція, Служба безпеки України, Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Державна аудиторська служба України й органи прокуратури. Кожен із цих органів, у разі власної ефективної діяльності, може суттєво впливати на реальне забезпечення належного функціонування фінансової складової частини державної безпеки. Беззаперечно, підтримання позитивного іміджу діяльності указаних органів, формування суспільної думки про них залежить і від комунікативної діяльності таких суб'єктів.

Проте під час здійснення як практичної, так і комунікаційної діяльності органи, котрі забезпечують фінансову безпеку, не функціонують як єдина система стратегічних комунікацій держави, координація між ними подеколи потребує удосконалення. Дублювання функцій окремих правоохоронних відомств вже не раз призводило до гучних конфліктів і публічних «розборок» між керівниками органів, які мали би співпрацювати один з одним, але такі конфлікти йдуть на користь лише порушникам. Як наслідок, у різних джерелах інформації з'являються нарікання, що окремі спецслужби зловживають повноваженнями.

У свою чергу, поширення неправдивої інформації через засоби масової інформації та соціальні мережі призводить до порушення комунікації як внутрішньої, так

і зовнішньої. Така ситуація, на жаль, діє на користь держави-агресора, адже Російська Федерація постійно намагається критикувати Україну та чинну владу, дорікаючи внутрішніми проблемами.

Відкрита навмисна дискредитація органів, котрі забезпечують фінансову стабільність у країні, їхніх можливостей та іміджу, негативно відображається на загальному стані фінансової безпеки держави.

Результати соціологічного опитування щодо довіри громадян до інститутів суспільства демонструють, на жаль, невтішні показники. Так, недовіра найчастіше висловлюється державному апарату та чиновникам, яким не довіряють 76% опитуваних, таким інституціям, як Національне антикорупційне бюро України, не довіряють 70% респондентів, Державній податковій службі – 65%, Державній митній службі – 65%, Національній поліції – 53%, Службі безпеки України – 50% опитуваних [5].

Ще однією проблемою ефективної комунікації суб'єктів фінансової безпеки та суспільства є діяльність засобів масової інформації, які часто ретранслюють суспільству питання з позицій суб'єктивної внутрішньої політики власників відповідних медіа. Так, за результатами соціологічного опитування, довіру журналістам висловили 36,1% опитуваних, майже половина респондентів, а саме 48,2%, вважають неприпустимими жодні обмеження свободи слова та втручання влади у роботу засобів масової інформації [6].

Указані проблеми потрібно розглядати крізь призму взаємної довіри органів влади та громадянського суспільства. За наявності такої довіри та комунікації ефективність взаємовідносин суттєво підвищується та набуває рис конструктивної співпраці.

Ураховуючи той факт, що комунікація у сучасному вимірі зазнала трансформації – інформація перетворилася на потужну зброю, з'явився мережевий комунікативний простір, відбулося підвищення рівня діджиталізації спілкування як такого, – викають нові поняття, невизначеності та проблеми в інформаційному просторі.

Заслугує на увагу мимовільне використання Президентом України Володимиром Зеленським під час пресмарафону терміна «декомунікація» [7]. На значущість указанного поняття звернули увагу доктор економічних наук, професор Олександра Ляшенко та кандидат психологічних наук, доцент Олег Хайрулін, зробивши спробу розтлумачити, що таке «декомунікація», та роблячи висновок про небезпечність указаної правової категорії [8]. Ми також вважаємо, цей термін має право на існування і може бути об'єктом для дослідження.

З огляду на здійснений аналіз сучасного стану стратегічних комунікацій у сфері фінансової безпеки можемо виокремити окремі завдання за цим напрямом із метою сприяння цілісності суспільства, захисту інтересів держави, а також реалізації права громадян на отримання всебічної та якісної інформації.

По-перше, створення законодавчого та підзаконного підґрунтя функціонування правового механізму (вироблення, координації, ведення) комунікативної діяльності органів фінансової безпеки між собою, з іншими міністерствами, державними установами, організаціями та громадянським суспільством.

По-друге, уточнення переліку відомостей і даних, розголошення яких може завдати шкоди національним інтересам і не підлягає висвітленню.

По-третє, створення системи суб'єктів, відповідальних за здійснення комунікацій і безпеку інформації, організація підготовки таких фахівців.

По-четверте, визначення суб'єктів, які будуть здійснювати контроль над інформаційними потоками у вказаній сфері.

По-п'яте, створення системи протидії інформаційним загрозам у сфері фінансової діяльності та захист національного інформаційного простору.

Висновки. Комунікативна діяльність органів фінансової безпеки, не будучи ефективною, гальмує можливість повноцінного та швидкого задоволення потреб населення й досягнення поставлених цілей перед державою щодо гарантування фінансової безпеки України. Дієве забезпечення фінансової

безпеки, з огляду на її багатогранність і всеосяжність, можливе винятково за умови спільних, скоординованих зусиль відповідних суб'єктів. Водночас заходи взаємодії та координації мають постійно вдосконалюватися у зв'язку зі зростанням впливу деструктивних чинників на фінансову безпеку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правове забезпечення фінансової безпеки України : монографія / Білоус В.Т., Бригінець О.О., Драган О.В., Касьяненко Л.М. та ін. Ірпінь, 2020. 428 с.
2. Марченко О.М., Пушак Я.Я., Ревак І.О. Фінансова безпека держави : навчальний посібник. Львів, 2020. 356 с.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 р. «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 р.» : Указ Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text> (дата звернення: 28.12.2021).
4. Гаруст Ю.В., Мельник В.І. Правоохоронні органи на захисті економічної безпеки України: адміністративно-правовий аспект : монографія. Суми, 2019. 256 с.
5. Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України (липень–серпень 2021 р.). *Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua> (дата звернення: 28.12.2021)
6. Ставлення громадян України до відносин влади та ЗМІ (жовтень 2021 р.) *Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова* : веб-сайт. URL: <https://razumkov.org.ua> (дата звернення: 15.12.2021).
7. 14-годинний пресмарафон Зеленського / *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua> (дата звернення: 20.12.2021).
8. Операція «Декомунікація». Як Зеленський зачепив болочку тему, і що таке декомунікація сьогодні / *Українська правда* : веб-сайт. URL: <https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 20.12.2021).